ارزشیابی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسش‌نامه انگیزه‌های بین فردی مرتبط با آسیب

رضا خجسته‌مهر[1]، امین کرایی[2]، ذبیح‌ا... عباس‌پور[2]

چکیده

زمینه و هدف: فرد آسیب‌دیده طی فرایند گذشت، انگیزه‌های انتقام‌جویی و اجتناب از آسیب‌رسان را کاهش و آرزوی خوشی، حسن نیت و انگیزش خود را جهت مصالحه با آسیب‌رسان افزایش می‌دهد. هدف پژوهش حاضر ارزشیابی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسش‌نامه انگیزه‌های بین فردی مرتبط با آسیب (TRIM) در زنان و مردان متأهل بود.

مواد و روش‌ها: پژوهش حاضر یک پژوهش همبستگی بود. نمونه مورد مطالعه در این پژوهش شامل ۲۴۵ نفر مرد و ۲۴۷ نفر زن بود که از میان والدین دانش‌آموزان دبیرستانی شهر اهواز با روش خوشه‌ای چند مرحله‌ای تصادفی انتخاب شدند. ابزارهای مورد استفاده در این پژوهش پرسش‌نامه انگیزه‌های بین فردی مرتبط با آسیب (TRIM) و مقیاس گذشت صفت (TFS) بود. برای بررسی پایایی پرسش‌نامه از روش آلفای کرونباخ و برای بررسی روایی پرسش‌نامه از روش روایی تشخیصی، روش تحلیل عامل مؤلفه‌های اصلی و روش تحلیل عامل تأییدی استفاده شد.

یافته‌ها: پایایی پرسش‌نامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای بعد انتقام ۰/۸۵، بعد اجتناب ۰/۹۱ و برای کل پرسش‌نامه ۰/۹۲ محاسبه شد. روایی سازه پرسش‌نامه انگیزه‌های بین فردی مرتبط با آسیب (TRIM) نیز از طریق همبسته نمودن آن با مقیاس گذشت صفت (TFS) برای ابعاد انتقام و اجتناب به ترتیب ۰/۵۷۹- و ۰/۵۹۵- به دست آمد. با استفاده از تحلیل عامل مؤلفه‌های اصلی، دو عامل برای پرسش‌نامه استخراج گردید؛ ۲ ماده نیز به دلیل داشتن بار عاملی مشترک از پرسش‌نامه حذف گردید. استفاده از روش تحلیل عامل تأییدی (CFA) نیز نشان داد که ساختار دو عاملی این پرسش‌نامه بهتر از ساختار یک عاملی آن بود (برای ساختار دو عاملی RMSEA = ۰/۰۷ محاسبه شد).

نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش حاضر نشان داد که پرسش‌نامه انگیزه‌های بین فردی مرتبط با آسیب (TRIM) برای پژوهش‌های مرتبط با گذشت، در روابط زناشویی یک پرسش‌نامه معتبر و پایا است.

واژه‌های کلیدی: ویژگی‌های روان‌سنجی، پرسش‌نامه انگیزه‌های بین فردی مرتبط با آسیب، انتقام، اجتناب و روابط زناشویی.

نوع مقاله: تحقیقی

دریافت مقاله: ۸۸/۳/۱۳ پذیرش مقاله: ۸۸/۹/۱۸

مقدمه

در روابط باثبات مانند روابط صمیمانه بین زوج‌ها، اعضای خانواده یا دوستان، احتمال دارد که آسیب‌های جزیی بیشتری نسبت به سایر روابط بین فردی رخ دهد؛ چرا که ویژگی این روابط، طولانی بودن آن‌ها است. وقوع این آسیب‌های جزیی فراوان می‌تواند موجب فرسایش در روابط باثبات شود (۱). در

۱- استادیار، گروه مشاوره، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید چمران، اهواز، ایران. (نویسنده مسؤول) E-mail: khojasteh_r@stu.ac.ir
۲- کارشناس ارشد مشاوره خانواده، دانشگاه شهید چمران، اهواز، ایران.

[Downloaded from rbs.mui.ac.ir on 2026-11-01]
[DOR: 20.1001.1.17352029.1389.8.1.1.1]
www.mui.ac.ir

ارتباط زوج‌ها با یکدیگر، تخطی از محدوده‌های اخلاقی، جسمانی و روانی اجتناب‌ناپذیر است. نحوه برخورد همسران با این آسیب‌ها متفاوت می‌باشد؛ عدالت‌خواهی از طریق انتقام گرفتن، تفسیرهای مخالف از واقعیت حوادث، فراموش کردن، استفاده از مکانیزم‌های روانی مانند انکار یا فرافکنی آسیب‌ها، پذیرش آسیب و یا گذشت کردن نمونه‌هایی از این رفتارهای متفاوت است. در مرکز همه نظریه‌هایی که در مورد گذشت ارایه شده است، یک ایده مهم وجود دارد که در آن انگیزه فرد آسیب‌دیده برای انتقام‌گیری و یا اجتناب از تماس با آسیب‌رسان کمتر شده، انگیزه‌های جامعه پسندانه نسبت به آسیب‌رسان زیاد می‌شود (۲). گذشت، مجموعه‌ای از تغییرات انگیزشی در فرد آسیب‌دیده است که طی آن انگیزه‌های انتقام‌جویی نسبت به آسیب‌رسان و اجتناب از آسیب‌رسان کم می‌شود و فرد آسیب‌دیده آرزوی خوشی، حسن نیت و انگیزش خود را جهت مصالحه با آسیب‌رسان افزایش می‌دهد (۳).

Gottman، تجارب عاطفی زوج‌ها را نسبت به حوادث منفی رابطه زناشویی، در سه دسته پاسخ هیجانی قرار داد. اولین پاسخ هیجانی، یک احساس مثبت کلی که با رفتارهای دوستانه، محبت‌آمیز و مفید برای رابطه همراه است. دومین پاسخ هیجانی، یک حمله نسبت به آسیب ادراک شده است که با رفتارهایی مانند غر زدن، ترس، نگرانی و احساس قربانی بودن همراه است. پاسخ سوم احساس خشم مستحق که به وسیله رفتارهایی مانند عصبانیت، تحقیر و افکار تلافی جویانه نسبت به شریک همراه است (۴).

McCullough و همکاران با توجه به نتایج Gottman، دو حالت هیجانی را مشخص کرده‌اند که پاسخ‌های عاطفی افراد را نسبت به آسیب‌های بین فردی معین می‌کند؛ احساس حمله نسبت به آسیب ادراک شده که مشابه انگیزه اجتناب از تماس روانی و شخصی با فرد آسیب‌رسان است و احساس خشم مستحق که مشابه انگیزه انتقام‌جویانه یا تصور آسیب زدن به فرد آسیب‌رسان است. این دو انگیزه مجزا با هم یک موقعیت عاطفی به نام "گذشت" را می‌سازند. زمانی که فرد آسیب‌دیده اظهار می‌کند که شریک آسیب‌رسان خود را "نبخشیده" است، ادراک او از آسیب و آسیب‌رسان با دو هیجان انگیزه بالا برای اجتناب از تماس با آسیب‌رسان و انگیزه بالا برای انتقام‌جویی همراه است. برعکس، زمانی که فرد آسیب‌دیده اظهار می‌کند که شریک آسیب‌رسان خود را "بخشیده" است، ادراک او از آسیب و آسیب‌رسان فاقد انگیزه‌های اجتناب و انتقام جویی است (۵).

امروزه اندازه‌گیری متغیرها توسط پرسش‌نامه‌های کوتاه مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است. اندازه‌گیری متغیر مهم گذشت و انگیزهای مرتبط با آن، با روش‌های مختلفی انجام شده است. در بیشتر پرسش‌نامه‌های موجود که برای اندازه‌گیری گذشت در روابط زناشویی مورد استفاده قرار می‌گیرند، از پاسخ دهنده خواسته می‌شود که با یادآوری یک موقعیت که در آن همسرش باعث رنجش خاطر یا آسیب به او شده است، احساسات و عواطف خود نسبت به همسرش را ابراز کند.

پرسش‌نامه انگیزه‌های بین فردی مرتبط با آسیب (Transgression-Related Interpersonal Motivations یا TRIM)، که توسط McCullough و همکاران ساخته شد، برای سنجش انگیزه‌های بین فردی مرتبط با آسیب شامل انتقام (Revenge) و اجتناب (Avoidance) می‌باشد (۵).

منبع اولیه برای ساختن این پرسش‌نامه، ۱۸ ماده از مقیاس گذشت Wade بود (۶) که از میان خرده مقیاس‌های آن انتخاب شد. Wade برای ارایه یک تعریف از گذشت، با ۲۰ روان‌شناس بالینی و تحصیلی، متخصصان حقوق و کشیشان مصاحبه کرد. او از نتایج این مصاحبه، ۲۳ بعد مفهومی را استخراج و بر پایه این ابعاد، یک پرسش‌نامه ۶۰۰ سؤالی تهیه کرد. Wade ماده‌ها را با استفاده از تحلیل عوامل به ۸۳ ماده کاهش داد که ۹ عامل داشت. هر کدام از ۸۳ ماده در دو گروه شرکت‌کننده در پژوهش، یعنی گروهی که اظهار کردند در موقعیت‌های آسیب‌زا فرد خاطی را می‌بخشند و گروهی که اظهار کردند فرد خاطی را نمی‌بخشند، تفاوت داشت (۷).

اگرچه بسیاری از عامل‌های مقیاس گذشت Wade، متغیرهای مرتبط با گذشت را نشان می‌داد، ولی به نظر

[Downloaded from rbs.mui.ac.ir on 2026-11-01]

[DOR: 20.1001.1.17352029.1389.8.1.1.1]

www.mui.ac.ir

می‌رسید که دو خرده مقیاس انتقام و اجتناب، جنبه‌های متفاوتی از انگیزه‌های بین فردی را در افراد نشان می‌دهد. بنابراین McCullough و همکاران فرض کردند که این دو عامل به طور مستقیم، سیستم انگیزشی مرتبط به گذشت را اندازه‌گیری می‌کنند (۵).

McCullough و همکاران در چهار پژوهش متوالی به بررسی این موضوع پرداختند که گذشت، چگونه به وسیله متغیرهای سطح رابطه مانند رضایت، تعهد و صمیمیت، متغیرهای سطح آسیب مانند عذرخواهی، اثر آسیب و متغیرهای سطح شناختی- اجتماعی مانند همدلی و مشغولیت ذهنی در مورد آسیب پیش‌بینی می‌شود. آن‌ها معتقدند پیوند دو عنصر اجتناب و انتقام، گذشت را تحت تأثیر قرار می‌دهد؛ به نحوی که افرادی که در این ابعاد نمرات بالاتری می‌گیرند، گذشت کمتری را تجربه می‌کنند (۵).

در پژوهش اول McCullough و همکاران، ۲۳۹ نفر دانشجوی رشته‌های روان‌شناسی شامل ۱۳۱ نفر مرد و ۱۰۸ نفر زن شرکت داشتند. شرکت‌کنندگان در پژوهش اظهار داشتند که دچار یک آسیب بین فردی در رابطه با نامزد یا همسرشان شده‌اند. از شرکت‌کنندگان خواسته شد تصور کنند فردی هستند که در یک موقعیت خاص به آن‌ها آسیبی وارد شده است و در ادامه به سؤالاتی در مورد انگیزه‌های انتقام و اجتناب پاسخ دادند که در ادامه پژوهشگران از آن سؤالات برای ساختن پرسش‌نامه استفاده کردند (۵).

تحلیل عامل مؤلفه‌های اصلی پرسش‌نامه انگیزه‌های بین فردی مرتبط با آسیب (TRIM) توسط McCullough و همکاران با استفاده از روش چرخش متعامد (Varimax) بر روی ۱۸ ماده اولیه انجام گرفت. دو عامل با مقدار ویژه بالاتر از ۱ استخراج شد که ۶۸ درصد از واریانس کل ماده‌ها را تبیین می‌کرد. پس از حذف ماده‌های مشترک تعداد ۱۲ ماده (۵ ماده برای انتقام و ۷ ماده برای اجتناب) به دست آمد. در ادامه، ساختار یک عاملی و دو عاملی آن با استفاده از روش تحلیل عامل تأییدی ارزیابی شد. مدل‌های برآورد، با استفاده از حداکثر درست‌نمایی (Maximum likelihood) به دست آمد و با توجه به نتایج، ساختار دو عاملی پرسش‌نامه مورد تأیید قرار گرفت. در مدل اول که دو عامل انتقام و اجتناب وجود داشت، χ^2 = (۵۳)۱۹۰/۵۳ و P = ۰/۰۰۱ محاسبه گردید. با توجه به اندازه شاخص CFI = ۰/۹۴۰ برازندگی داده‌ها برای ساختار دو عاملی، مورد تأیید قرار گرفت. رابطه بین دو متغیر نیز r = ۰/۶۷ محاسبه شد. در مدل دوم که مدل ساختاری را برای ۱۲ ماده پرسش‌نامه در یک عامل در نظر گرفته بود χ^2 = (۵۴)۶۱۳/۰۷، P = ۰/۰۰۱ و CFI = ۰/۷۶ محاسبه شد که برازندگی ناچیزی را برای داده‌ها فراهم آورد (۵).

McCullough و همکاران بر اساس نتایج به دست آمده از تحلیل عامل تأییدی، پرسش‌نامه انگیزه‌های بین فردی مرتبط با آسیب (TRIM) را ارایه دادند که دو عامل انتقام و اجتناب را اندازه‌گیری می‌کند. ۵ ماده مربوط به عامل انتقام و ۷ ماده مربوط به عامل اجتناب می‌باشد که انگیزه‌های افراد در هنگام بروز آسیب در روابط زناشویی را نشان می‌دهد (۵).

در پژوهش دوم McCullough و همکاران، پایایی و روایی پرسش‌نامه TRIM را مورد ارزیابی قرار دادند. نتایج نشان داد که رابطه بین دو بار اجرای آزمون در نمونه‌های متفاوت بسیار خوب بود که نشان از پایایی بالای این ابزار است. همچنین ضریب پایایی با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای بعد انتقام ۰/۹۰ و برای بعد اجتناب ۰/۸۶ به دست آمد. رابطه بین دو عامل پرسش‌نامه و رابطه آن‌ها با مقیاس یک ماده‌ای گذشت، در حد قابل قبولی بود که نشان داد این پرسش‌نامه از روایی تشخیصی خوبی برخوردار است (۵).

McCullough و همکاران در پژوهش سوم نشان دادند که نمره‌های افراد در دو عامل پرسش‌نامه TRIM (انتقام و اجتناب) با میزان رضایت- تعهد افراد در رابطه زناشویی همبستگی معنی‌داری دارد (۵).

McCullough و همکاران در پژوهش چهارم نیز پایایی و روایی پرسش‌نامه TRIM را مورد ارزیابی قرار دادند. ضریب پایایی پرسش‌نامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای بعد انتقام ۰/۹۰ و برای بعد اجتناب ۰/۹۴ به دست آمد. رابطه دو عامل اجتناب و انتقام با مقیاس صمیمیت رابطه پیش از

[Downloaded from rbs.mui.ac.ir on 2026-11-01]
[DOR: 20.1001.1.17352029.1389.8.1.1.1]
www.mui.ac.ir

آسیب (Closeness before offense) به ترتیب ۰/۳۸- و ۰/۱۳-، با مقیاس عذرخواهی (Apology) به ترتیب ۰/۵۱- و ۰/۳۲- و با مقیاس صفات همدلی (Empathy) به ترتیب ۰/۸۰- و ۰/۴۶- گزارش کرده‌اند (۵).

Lerner پایایی این پرسش‌نامه را با روش آلفای کرونباخ در دامنه‌ای بین ۰/۸۵ تا ۰/۹۳ و با روش بازآزمایی در دامنه‌ای بین ۰/۴۴ تا ۰/۶۵ محاسبه نمود (۸). گروه دیگری از پژوهشگران نیز پایایی این پرسش‌نامه را در یک نمونه دانشجویی با استفاده از روش آلفای کرونباخ در دامنه‌ای بین ۰/۸۶ تا ۰/۹۳ محاسبه کردند. ضریب بازآزمایی این پرسش‌نامه نیز برای بعد انتقام و اجتناب پس از سه هفته به ترتیب r = ۰/۸۶ و r = ۰/۷۹ و پس از نه هفته به ترتیب r = ۰/۶۴ و r = ۰/۶۵ محاسبه گردید (۹).

Kachadourian و همکاران نیز ضریب پایایی این پرسش‌نامه را با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای مردان متأهل ۰/۸۸ و برای زنان متأهل ۰/۹۰ محاسبه کردند. ضریب همبستگی این پرسش‌نامه با استفاده از مقیاس دوسوگرایی نگرشی (Attitudinal ambivalence) برای نشخوار ذهنی (Rumination)، سازگاری زناشویی (Marital adjustment)، شدت آسیب (Severity of the transgression) و نشانگان افسردگی (Depression symptoms) در حد بسیار خوبی به دست آمد (۱۰). Cooke پایایی این پرسش‌نامه را با استفاده از روش بازآزمایی محاسبه کرد که ضریب همبستگی بین دو بار اجرای آزمون برای بعد انتقام ۰/۷۹ و برای بعد اجتناب ۰/۸۶ محاسبه شد. وی برای بررسی روایی سازه، پرسش‌نامه انگیزه‌های بین فردی مرتبط با آسیب (TRIM) را با پرسش‌نامه‌های میزان عذرخواهی (Degree of apology)، رضایت رابطه‌ای (Relational satisfaction) و همدلی با آسیب‌رسان (Empathy for the transgressor) همبسته نمود که نتایج، نشان از روایی سازه‌ای بالای این پرسش‌نامه داشت (۱۱).

هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی پایایی و روایی پرسش‌نامه انگیزه‌های بین فردی مرتبط با آسیب (TRIM) در زنان و مردان متأهل شهر اهواز بود. پرسش‌های پژوهش حاضر این بود ۱- آیا این پرسش‌نامه پایا است؟ ۲- آیا این پرسش‌نامه سازه‌های مورد نظر را می‌سنجد؟ و ۳- ساختار عاملی این پرسش‌نامه چگونه است؟

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر از دسته پژوهش‌های توصیفی و از نوع همبستگی بود. جامعه آماری این پژوهش را کلیه والدین دانش‌آموزان دبیرستان‌های شهر اهواز تشکیل می‌دادند که در فاصله زمانی سال ۱۳۸۷ در این شهر زندگی می‌کردند. نمونه انتخابی در پژوهش حاضر ۵۷۶ نفر (بر اساس جدول مورگان) از والدین دانش‌آموزان بودند که با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای- تصادفی از طریق فرزندانشان در دبیرستان‌های نواحی چهارگانه آموزش و پرورش شناسایی و انتخاب شدند. برای انتخاب نمونه، ابتدا به نواحی چهارگانه آموزش و پرورش اهواز مراجعه شد. سپس در مرحله ۱، از میان دبیرستان‌های هر ناحیه تعداد ۸ مدرسه (۴ دخترانه و ۴ پسرانه)، در مرحله ۲، در هر مدرسه تعداد ۳ کلاس (۱ پایه اول، ۱ پایه دوم و ۱ پایه سوم) و در مرحله ۳، از میان دانش‌آموزان هر کلاس تعداد ۶ نفر به صورت تصادفی برای شرکت در پژوهش انتخاب شدند. پرسش‌نامه‌ها نیز به صورت تصادفی در اختیار یکی از والدین آن‌ها قرار می‌گرفت (۵۰ درصد پدران و ۵۰ درصد مادران). تعداد ۴۹۲ نفر از والدین (۲۴۵ نفر مرد و ۲۴۷ نفر زن) به ابزارهای پژوهش به صورت کامل پاسخ دادند که در مطالعه نهایی مورد بررسی قرار گرفت. میانگین (± انحراف معیار) سن شرکت‌کنندگان ۴۲/۵۷ (± ۵/۸) سال و طول مدت ازدواج ۱۹/۵۹ (± ۴/۹۸) سال بود. همچنین میانگین (± انحراف معیار) تحصیلات آن‌ها ۱۳/۰۶ (± ۱/۷۲) کلاس و تعداد فرزندان آن‌ها ۳/۲۴ (± ۱/۴۹) بود.

پرسش‌نامه انگیزه‌های بین فردی مرتبط با آسیب (TRIM): همان گونه که در بخش مقدمه توضیح داده شد،

www.mui.ac.ir
[Downloaded from rbs.mui.ac.ir on 2026-11-01]
[DOR: 20.1001.1.17352029.1389.8.1.1.1]

این پرسش‌نامه توسط McCullough و همکاران در سال ۱۹۹۸ ساخته شد. این پرسش‌نامه خود گزارشی، شامل ۱۲ ماده بود که برای اندازه‌گیری انگیزه‌های بین فردی مرتبط با آسیب شامل انتقام و اجتناب به کار می‌رفت. ۵ ماده آن برای اندازه‌گیری انگیزه انتقام و ۷ ماده برای اندازه‌گیری انگیزه اجتناب بود. انگیزه انتقام به معنی تمایل فرد برای وارد کردن یک آسیب به طرف مقابل در برابر آسیب ادراک شده و انگیزه اجتناب به معنی تمایل فرد برای کناره‌گیری و ایجاد فاصله با فرد آسیب‌رسان بود. نمره‌گذاری این پرسش‌نامه به صورت لیکرت در پنج درجه به طور کامل موافقم (۵)، کمی موافقم (۴)، نه موافقم نه مخالفم (۳)، کمی مخالفم (۲) و به طور کامل مخالفم (۱) بود که نمرات بالا در هر دو بعد، انگیزه‌های انتقام و اجتناب بیشتر در روابط را نشان می‌داد (۵). پژوهشگران مختلفی ویژگی‌های روان‌سنجی شامل پایایی و روایی رضایت بخشی را برای پرسش‌نامه به دست آورده‌اند که به تفصیل در بخش مقدمه ذکر شده‌اند (۹، ۸، ۵).

مقیاس گذشت صفت (Trait Forgivingness Scale یا TFS): در پژوهش حاضر برای بررسی روایی افتراقی پرسش‌نامه انگیزه‌های بین فردی مرتبط با آسیب (TRIM) از مقیاس گذشت صفت (TFS) استفاده شده است. این مقیاس شامل ۱۰ سؤال است که تمایل پاسخ‌دهندگان به گذشت آسیب‌های بین فردی در موقعیت‌ها و زمان‌های مختلف را نشان می‌دهد. گذشت صفت، تمایل کلی فرد را در بسیاری از موقعیت‌ها و در طول زمان، در نحوه پاسخ به یک آسیب در شیوه‌ای مبتنی بر گذشت کردن نشان می‌دهد. این مقیاس توسط Berry و همکاران ساخته شده است. نمره‌گذاری این مقیاس به صورت لیکرت در پنج درجه به طور کامل موافقم (۵)، کمی موافقم (۴)، نه موافقم نه مخالفم (۳)، کمی مخالفم (۲) و به طور کامل مخالفم (۱) بود که نمرات بالاتر، گذشت بیشتر را نشان می‌دهد. Berry و همکاران در چهار پژوهش متوالی برای زوج‌ها از این مقیاس استفاده کردند. آن‌ها پایایی این پرسش‌نامه را با استفاده از روش آلفای کرونباخ در پژوهش‌های ۱، ۲، ۳ و ۴ به ترتیب ۰/۸۰، ۰/۷۸، ۰/۷۹ و ۰/۷۴ گزارش کردند (۱۲). در پژوهش دیگری برای بررسی روایی سازه‌ای مقیاس گذشت صفت (TFS) از مقیاس گذشت خانواده (FFS) استفاده شد که ضریب روایی سازه‌ای (TFS) ۰/۶۳ ($P < ۰/۰۰۱$) به دست آمد (۱۳). در پژوهش حاضر نیز ضریب پایایی این مقیاس با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۸۰ محاسبه گردید.

پس از انتخاب نمونه، پرسش‌نامه‌ها به همراه دستورالعمل تکمیل آن‌ها به وسیله دانش‌آموزان در اختیار والدینشان قرار داده شد. پس از یک هفته نیز، این پرسش‌نامه‌ها از طریق دانش‌آموزان برگردانده شد که پژوهشگر اقدام به جمع‌آوری آن‌ها کرد. اطلاعات جمع‌آوری شده با استفاده از نرم‌افزارهای $SPSS_{۱۶}$ و AMOS ویرایش ۷ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها

تحلیل عامل مقدماتی: ابتدا تحلیل عامل مؤلفه‌های اصلی با استفاده از روش چرخش متعامد بر روی ۱۲ ماده پرسش‌نامه انجام شد. ضریب Kaiser-Mayer-Olkin مطلوب بود (۰/۹۳۷) و ترسیم نمودار Scree نیز ۲ عامل را مشخص کرد. تحلیل عوامل با استفاده از چرخش متعامد برای شناسایی ساختار عاملی نیز نتایج نمودار اسکری را مورد تأیید قرار داد. پس از حذف ماده‌های مشترک (ماده‌های ۷ و ۸)، تعداد ۱۰ ماده (۵ ماده برای انتقام و ۵ ماده برای اجتناب) به دست آمد. میانگین (± انحراف معیار) نمره‌های آزمودنی‌ها برای بعد انتقام مشتمل بر ۵ ماده ۹/۱۴ (± ۴/۱۹)، برای بعد اجتناب مشتمل بر ۵ ماده ۱۱/۵۳ (± ۵/۳۸) و برای کل مقیاس مشتمل بر ۱۰ ماده ۳۷/۱۹ (± ۷/۷۳) بود.

پس از تحلیل عامل مؤلفه‌های اصلی و حذف ۲ ماده از آن، پایایی و روایی تشخیصی پرسش‌نامه ۱۰ ماده‌ای انگیزه‌های بین فردی مرتبط با آسیب (TRIM) تعیین شد. ضریب آلفای کرونباخ برای بعد انتقام ۰/۸۵، بعد اجتناب ۰/۹۱ و برای کل پرسش‌نامه ۰/۹۲ به دست آمد. روایی تشخیصی

[Downloaded from rbs.mui.ac.ir on 2026-11-01]
[DOR: 20.1001.1.17352029.1389.8.1.1.1]
www.mui.ac.ir

پرسش‌نامه انگیزه‌های بین فردی مرتبط با آسیب (TRIM) نیز از طریق همبسته نمودن آن با مقیاس گذشت صفت (TFS) محاسبه شد. ضریب همبستگی بین ابعاد انتقام و اجتناب با مقیاس گذشت صفت (TFS) به ترتیب ۰/۵۷۹- و ۰/۵۹۵- به دست آمد که نشان از روایی بالای تشخیصی پرسش‌نامه بود.

مدل‌های معادله ساختاری: ساختار یک عاملی و دو عاملی پرسش‌نامه بر روی ۱۰ ماده با روش تحلیل عامل تأییدی و با استفاده از حداکثر درست‌نمایی (Maximum likelihood) آزمون شدند و مدل‌های معادله ساختاری آن‌ها با یکدیگر مقایسه شد. در ابتدا، تحلیل‌ها بر روی ساختار دو عاملی انجام گرفت. نتایج نشان داد (χ^2 = ۱۰۷/۷۷ (۳۲)، P = ۰/۰۰۱) که ماده‌ها در این مدل به طور معنی‌داری با دو بعد اجتناب و انتقام رابطه دارند. با توجه به نتایج به دست آمده از نسبت χ^2 به درجه آزادی برابر ۳/۳۶، شاخص برازندگی تطبیقی (CFI) برابر ۰/۹۶۹، شاخص نیکویی برازش (GFI) برابر ۰/۹۴۷، شاخص نیکویی برازش تعدیل‌یافته (AGFI) برابر ۰/۹۰۹ و جذر میانگین مجذورات خطای تقریب (RMSEA) برابر ۰/۰۷۸، برازندگی مدل برای داده‌های به دست آمده مورد تأیید قرار گرفت (جدول ۱).

در گام بعد، تحلیل‌ها بر روی ساختار یک عاملی با این فرض که همه ماده‌ها یک متغیر را می‌سنجند، انجام گرفت. نتایج نشان داد (χ^2 = ۴۲۶/۲۰ (۳۵)، P = ۰/۰۰۱) که سؤالات در این مدل به طور معنی‌داری با یک عامل کلی رابطه دارند. البته با توجه به نتایج به دست آمده از نسبت χ^2 به درجه آزادی برابر ۱۲/۱۷، شاخص برازندگی تطبیقی (CFI) برابر ۰/۸۳۹، شاخص نیکویی برازش (GFI) برابر ۰/۷۶۷، شاخص نیکویی برازش تعدیل‌یافته (AGFI) برابر ۰/۶۳۳ و جذر میانگین مجذورات خطای تقریب (RMSEA) برابر ۰/۱۶۹، برازندگی مدل برای داده‌های به دست آمده، برازندگی ضعیفی را برای ساختار یک عاملی نشان می‌داد (جدول ۱).

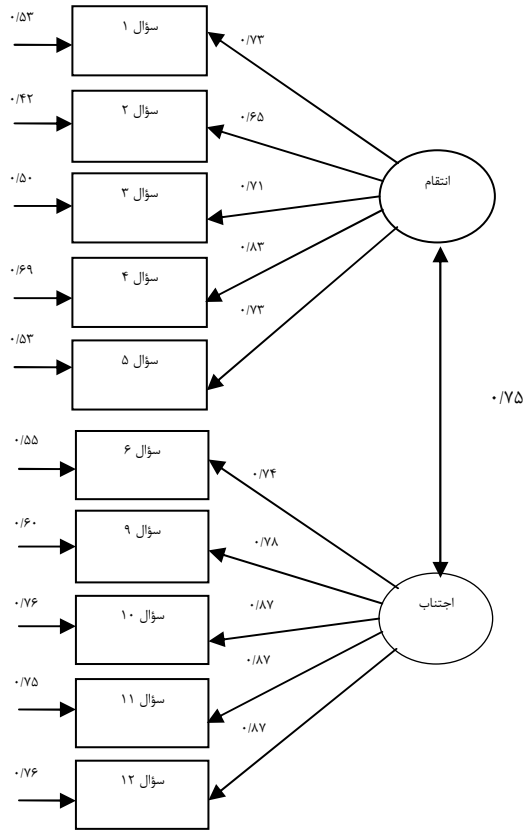
جدول ۱ شاخص χ^2 را در دو مدل نشان می‌دهد که در مدل دو عاملی کمتر بود. هر چه مقدار χ^2 بزرگ‌تر از صفر باشد، برازندگی مدل کمتر است. شاخص χ^2 برای بررسی درجه هماهنگی ساختار کوواریانس مفروض داده‌ها، در جامعه با ساختار کوواریانس مشاهده و در داده‌های پژوهش استفاده شد. شاخص برازندگی تطبیقی (CFI) یک شاخص برازندگی است که برازش یک مدل معین را با مدل پایه که قایل به وجود کوواریانس میان متغیرها نیست، مقایسه می‌کند و مقدار بهبود را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. هر چه مقدار این شاخص به یک نزدیک‌تر باشد، برازندگی مدل بهتر است. البته مقدار آن باید حداقل ۰/۹۰ باشد تا مدل موردنظر پذیرفته شود (۱۴). همچنین از نظر Bentler وقتی شاخص‌های نیکویی برازش (GFI) و نیکویی برازش تعدیل‌یافته (AGFI) بیشتر از ۰/۹۰ باشد تحلیل‌ها، برازش مناسبی از داده‌ها را نشان می‌دهد. همچنین آن‌ها معتقدند زمانی که جذر میانگین مجذورات خطای تقریب (RMSEA) کمتر از ۰/۱۰ باشد، تحلیل از برازندگی قابل قبولی برخوردار است (۱۵). با توجه به جدول ۱ بالاتر بودن شاخص‌های نیکویی برازش (GFI) و نیکویی برازش تعدیل‌یافته (AGFI) و کمتر بودن جذر میانگین مجذورات خطای تقریب (RMSEA) در مدل دو عاملی نسبت به مدل یک عاملی قابل مشاهده بود. مقادیر تحلیل

جدول ۱. برازش الگوهای دو عاملی و یک عاملی با داده‌ها بر اساس شاخص‌های برازندگی

الگو	χ^2	df	χ^2/df	GFI	AGFI	CFI	RMSEA
دو عاملی	۱۰۷/۷۷	۳۲	۳/۳۶	۰/۹۴۷	۰/۹۰۹	۰/۹۶۹	۰/۰۷۸
یک عاملی	۴۲۶/۲۰۳	۳۵	۱۲/۱۷	۰/۷۶۷	۰/۶۳۳	۰/۸۳۹	۰/۱۶۹

[Downloaded from rbs.mui.ac.ir on 2026-11-01]
[DOR: 20.1001.1.17352029.1389.8.1.1.1]
www.mui.ac.ir

عاملی، تأییدی برای ساختار دو عاملی در شکل ۱ نمایش داده شده است. در تحلیل عامل تأییدی، مقادیر عددی بین عامل‌ها و نشانگرها بارهای عاملی را با توجه به وزن‌های بتا نشان می‌دهد (۱۶). در تحلیل عاملی، تأییدی برای ساختار دو عاملی پرسش‌نامه انگیزه‌های بین فردی مرتبط با آسیب (TRIM) همه بارهای عاملی معنی‌دار به دست آمد ($P < ۰/۰۵$). به طور کلی بر اساس نتایج پژوهش، ساختار دو عاملی پرسش‌نامه شامل دو بعد انتقام و اجتناب از برازندگی بهتری نسبت به ساختار یک عاملی برخوردار بود.

شکل ۱. ساختار مکنون TRIM برای دو بعد انتقام و اجتناب

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسش‌نامه انگیزه‌های بین فردی مرتبط با آسیب (TRIM) با استفاده از پایایی (همسانی درونی)، روایی تشخیصی، تحلیل عامل مؤلفه‌ای اصلی و تحلیل عامل تأییدی انجام شد. نتایج مربوط به سؤال‌های پژوهش در بخش یافته‌ها به تفصیل آمده است. در پاسخ به پرسش اول پژوهش مبنی بر پایا بودن پرسش‌نامه انگیزه‌های بین فردی مرتبط با آسیب، همان طور که مشاهده شد، ضریب آلفای کرونباخ برای بعد انتقام ۰/۸۵، بعد اجتناب ۰/۹۱ و کل پرسش‌نامه ۰/۹۲ محاسبه شد که نشان از پایایی بالای این پرسش‌نامه است. این یافته با نتایج پژوهش‌های دیگر (۱۱–۸، ۵) هماهنگ و همسو بود. به عبارت دیگر، نتایج بررسی پایایی در زنان و مردان متأهل، نشان داد که این پرسش‌نامه از دقت بسیار بالایی در سنجش سازه‌های انتقام و اجتناب برخوردار بود و می‌تواند برای پژوهشگران و درمانگران حوزه خانواده مفید و مؤثر باشد.

در پاسخ به پرسش دوم پژوهش مبنی بر سنجش سازه‌های مورد نظر در این پرسش‌نامه، همان طور که مشاهده شد، با استفاده از همبسته نمودن سازه‌های انتقام و اجتناب با مقیاس گذشت صفت (TFS) ضرایب به ترتیب ۰/۵۷۹– و ۰/۵۹۵– محاسبه شد که نشان از روایی بالای تشخیصی پرسش‌نامه است. این یافته با نتایج پژوهش‌های دیگر (۱۱–۱۰، ۵) هماهنگ و همسو بود. به عبارت دیگر، این نتایج نشان داد که زنان و مردان متأهلی که در سازه‌های انتقام و اجتناب نمره پایین‌تری کسب کنند، در روابط زناشویی با شریک خود گذشت بیشتری را نشان می‌دهند. این موضوع نشان داد که پرسش‌نامه انگیزه‌های بین فردی مرتبط با آسیب، این توان را دارد که سازه‌های نهفته در آن را به خوبی بسنجد.

در پاسخ به پرسش سوم مبنی بر چگونگی ساختار عاملی این پرسش‌نامه، بر اساس نتایج تحلیل عامل مؤلفه‌های اصلی، ضریب KMO برابر (۰/۹۳۷) بود و ترسیم نمودار Scree نیز ۲ عامل را استخراج کرد. تحلیل عوامل با استفاده از چرخش متعامد برای شناسایی ساختار عاملی نیز نتایج نمودار Scree را مورد تأیید قرار داد. همچنین تحلیل عامل مؤلفه‌های اصلی نشان از بار عاملی مشترک دو ماده داشت که این ماده‌ها قبل از محاسبه پایایی و انجام تحلیل عامل

[Downloaded from rbs.mui.ac.ir on 2026-11-01]
[DOR: 20.1001.1.17352029.1389.8.1.1.1]
www.mui.ac.ir

تأییدی حذف شدند. نتایج تحلیل عامل تأییدی نیز برازش قابل قبولی از داده‌ها را برای دو بعد انتقام و اجتناب نشان داد (RMSEA = ۰/۰۷) که با نتایج پژوهش (۵) هماهنگ و همسو بود. این یافته نشان داد که ساختار دو عاملی پرسش‌نامه انگیزه‌های بین فردی مرتبط با آسیب، شامل دو سازه انتقام و اجتناب است (از ده ماده این پرسش‌نامه ۵ ماده مربوط به سازه انتقام و ۵ ماده مربوط به سازه اجتناب است).

ساختار دو عاملی پرسش‌نامه نشان از وجود تجارب عاطفی متفاوت زنان و مردان متأهل نسبت به حوادث منفی در روابط زناشویی است که Gottman آن‌ها را در سه دسته جای داد و بر اهمیت انگیزه‌های انتقام و اجتناب تأکید داشت. گذشت، در پژوهش‌های جدید در حوزه خانواده به عنوان یک عامل مهم در روابط بین اعضای خانواده مورد توجه قرار گرفته است. انگیزه فرد آسیب‌دیده برای انتقام‌گیری و یا اجتناب از تماس با آسیب‌رسان در بحث مربوط به گذشت بین فردی در روابط زناشویی بسیار مهم هستند (۳، ۲). وجود ابزارهای معتبر و پایا و البته کوتاه، برای استفاده درمانگران و پژوهشگران خانواده، می‌تواند بر افزایش کیفیت اندازه‌گیری متغیرها مؤثر باشد و می‌تواند واریانس خطای اندازه‌گیری را کنترل کند.

عدم استفاده از پرسش‌نامه دگر گزارشی برای سنجش سازه‌های انتقام و اجتناب از محدودیت‌های این پژوهش بود. ساخت و اعتباریابی مقیاس انگیزه‌های اجتناب و انتقام از دیدگاه همسر پیشنهاد پژوهش حاضر است. با توجه به این که پایایی و اعتبار بالای این پرسش‌نامه در زنان و مردان متأهل در این پژوهش به اثبات رسید، تعیین هنجارهای این پرسش‌نامه در افراد متأهل به منظور شناسایی افراد با انگیزه‌های انتقام و اجتناب بالا و پایین از دیگر پیشنهادهای پژوهش حاضر می‌باشد. به طور کلی نتایج پژوهش حاضر نشان داد که روایی پرسش‌نامه انگیزه‌های بین فردی مرتبط با آسیب (TRIM) در جامعه ایران رضایت‌بخش است و می‌تواند در تبیین انگیزه‌های افراد آسیب‌دیده در هنگام بروز آسیب که منجر به گذشت می‌شوند، مورد استفاده قرار گیرد.

سپاسگزاری

از کلیه مردان و زنان شرکت‌کننده در پژوهش و نیز از دانش‌آموزان و کارکنان مدارس، که در انجام پژوهش همکاری لازم را ابراز داشته‌اند، کمال تشکر و قدردانی را دارد.

References

1. Worthington EL. An empathy-humility-commitment model of forgiveness applied within family dyads. Journal of Family Therapy 1998; 20(1): 59-76.
2. Fincham FD, Paleari G, Regalia C. Forgiveness in marriage: The role of relationship quality, attributions, and empathy. Personal Relationships 2002; 9: 27-37.
3. McCullough ME, Worthington EL, Rachal KC. Interpersonal forgiving in close relationships. Journal of Personality and Social Psychology 1997; 73(2): 321-36.
4. Gottman JM. A theory of marital dissolution and stability. Journal of Family Psychology 1993; 7(1): 57-75.
5. McCullough ME, Rachal KC, Sandage SJ, Worthington EL, Brown SW, High TL. Interpersonal forgiving on close relationships: heoretical elaboration and measurement. Journal of Personality arid Social Psychology 1998; 73(6): 1586-603.
6. Wade SH. The development of a scale to measure forgiveness. [PhD Thesis]. Pasadena, CA: Fuller Graduate School of Psychology; 1989.
7. Wade SH. A content analysis of forgiveness. [MSc Thesis]. Pasadena, CA: Fuller Graduate School of Psychology; 1987.
8. Lerner AJ. Gender and Forgiveness in Early Married Couples. Richmond, Virginia: Virginia Commonwealth University; 2003.
9. Lawler KA, Jones WH A, Rachel LP, Billington E, Jobe R, Edmondson K. A Change of Heart: Cardiovascular Correlates of Forgiveness in Response to Interpersonal Conflict. Journal of Behavioral Medicine 2003; 26(5): 373-93.

[Downloaded from rbs.mui.ac.ir on 2026-11-01]
[DOR: 20.1001.1.17352029.1389.8.1.1.1]
www.mui.ac.ir

10. Kachadourian LK, Fincham F, Davila J. Attitudinal ambivalence, rumination, and forgiveness of partner transgression in marriage. Personality and Social Psychology Bulletin 2005; 31(3): 334-42.
11. Cooke Kl. Models of Forgiveness and Adult Romantic Attachment in Ended Relationships: Forgiveness over time. [MSc Thesis]. Richmond, Virginia: Virginia Commonwealth University; 2006.
12. Berry JW, Worthington EL, O'Connor LE, Parrott L, Wade NG. Forgivingness, Vengeful Rumination, and Affective Traits. Journal of Personality 2005; 73(1): 183-225.
13. Koraei A. Study of a proposed model for some precedents and outcomes of forgiveness in marriage. [MSc Thesis]. Ahvaz: Shahid Chamran University; 2009.
14. Bentler PM. Comparative fit indexes in structural models. Psychological Bulletin 1990; 107(2): 138-246.
15. Bentler PM. Multivariate analysis with intent variables: Causal modeling. Annual Review of psychology 1980; 31: 419-65
16. Schumacker RE, Lomax RG. A beginner's guide to structural equation modeling. Mahwah, NJ: Routledge; 1996.

[Downloaded from rbs.mui.ac.ir on 2026-11-01]

[DOR: 20.1001.1.17352029.1389.8.1.1.1]

www.mui.ac.ir

Evaluation of psychometric properties of the transgression-related interpersonal motivations inventory

Khojasteh-Mehr R[1], Koraei A[2], Abbaspour ZA[2]

Abstract

Aim and Background: Through forgiveness the offended person decreases revenge motivations and avoidance from the offender, and is motivated to increase consolation and good will for the offender. The purpose of the present study was to evaluate the psychometric properties of the transgression-related interpersonal motivations inventory (TRIM) in married men and women.

Method and Materials: This study was of a correlational type. The participants were 245 males and 247 females selected through a multistage-cluster random sampling among the parents of high school students in Ahvaz. The two scales administrated in this study were: (a) transgression related interpersonal motivations inventory (TRIM) and (b) trait forgivingness scale (TFS). A cronbach's α was calculated to examine the reliability of the TRIM inventory. moreover the discriminate validity and the principal-components factor analysis were used to examine the validity of the TRIM inventory.

Findings: The calculated α for the TRIM inventory was 0.85 and 0.91 for revenge and avoidance dimensions respectively and 0.92 for the whole questionnaire. The validity of the inventory was also examined through correlating it to the TFS, given the values of -0.579 and -0.595 for revenge and avoidance dimensions. A principal components factor analysis extracted two factors for the inventory; two items were also omitted because of communalities. A confirmatory factor-analysis (CFA) indicated that a two-factor structure of this inventory was better than a one factor model (for the two-factor model a RMSEA equal to 0.07 was obtained).

Conclusions: The results of the present study revealed that the transgression-related interpersonal motivations inventory (TRIM) is a reliable and valuable instrument in forgiveness related studies in marital relationships.

Keywords: psychometric properties, transgression-related interpersonal motivations inventory, avoidance, revenge, marital relationship.

Type of article: Research

Received: 03.06.2009 *Accepted: 09.12.2009*

1. Assistant Professor, Department of Counseling, School of Education Sciences and Psychology, Shahid Chamran University, Ahvaz, Iran. (Corresponding Author) E-mail: khojasteh_r@stu.ac.ir
2. MA, In Family Counseling, Shahid Chamran University, Ahvaz, Iran.

[Downloaded from rbs.mui.ac.ir on 2026-11-01]
[DOR: 20.1001.1.17352029.1389.8.1.1.1]
www.mui.ac.ir